

SALVADOR ESPRIU

OBRES COMPLETES

TEATRE

Fedra (1936)

Antígona (1939)

Primera Història d'Esther (1948)

Ronda de Mort a Sinera (1966)

Una altra Fedra, si us Plau (1978)

Les Veus del Carrer (1980)

Amb motiu de l'Any *Espriu* 2013 -en commemoració del centenari del seu naixement-, ePUBCat us presenta una edició integral de l'obra d'un dels escriptors més importants de la literatura catalana i figura clau del segle XX. Una bona excusa per apropar-se a l'obra d'aquest escriptor, narrador i poeta, possiblement no suficientment conegut per molta gent. **Salvador Espriu**, un personatge auster i exigent amb la seva obra, presenta un món personal, líric i reivindicatiu alhora, amb una gran preocupació per preservar els mots i per salvar la llengua, en uns moments en què estava especialment amenaçada.

Aquest volum dedicat al Teatre i recull les obres *Fedra* (1936), *Antígona* (1939), *Primera Història d'Esther* (1948), *Ronda de Mort a Sinera* (1966), *Una altra Fedra, si us Plau* (1978) i *Les Veus del Carrer* (1980).

epubcat

Salvador Espriu

Obres Completes

Teatre

ePUB v1.0

Calamanga 24.06.13

*llegir ens fa
més lliures*

Títol original: *Obres completes. Teatre*
Autor: Salvador Espriu
Any de 1a. publicació en idioma original: 2013
Disseny de portada: Calamanga

Aquest volum inclou els següents llibres:

Fedra (1936)
Antígona (1939)
Primera Història d'Esther (1948)
Ronda de Mort a Sinera (1966)
Una altra Fedra, si us Plau (1978)
Les Veus del Carrer (1980)

Editor digital: Calamanga (v1.0)

ePUBCat base r1.2

www.epubcat.net

Antígona (1939)

Pròleg

Quan els meus personatges començaren a parlar, una nit de març, fa més de vuit anys, amb la correcció que llurs noms grecs els imposaven, no havia arribat encara a la nostra província —i no recordo si ni tan sols havia estat escrita— la famosa «Antígona» d'Anouilh. Vaig llegir la meua obra, tot seguit d'enllestida, a uns quants amics, entre ells el meu pare, que ja és mort, en Palau Fabre, que ara és a París, en fosep Cruset, que també és fora, pels camps d'Andalusia, i l'estimat Enric Bagué, que no s'ha mogut d'aquí. Després, la vaig haver de tancar en un calaix — perquè tots hem après que és el lloc on aquestes coses poden madurar millor—, enmig d'altres captius, un bon tros més bàrbars, a la insignificança dels quals no escauria la purificació d'un baptisme hel·lènic. Ara que m'assabenten papers i revistes d'un nobilíssim nou entusiasme per les llengües mortes, miro de treure a la llum el meu exercici, sempre de iustificació difícil, com altres d'anàlegs, després de Sòfocles, i potser del tot importú, després d'Anouilh. Però és comprensible que intenti airejar el meu calaix, escolat un temps tan generós de quarantena, i que els pàl·lids personatges surtin a prendre una mica el sol.

El possible lector advertirà de seguida que ells i jo estimem Tebes, la font Dirce, el riu Ismenos, el cel blau. Sí, estimem Tebes, tal com és, amb Etèocles i Polinices, i la memòria dels altius dinastes, i la discòrdia perdurable dels apassionats de l'un i de l'altre príncep. Estimem la ciutat dels beocis i volem que sigui eterna, a desgrat dels pressentiments de Tirèsias, el qual mou, pesarós, el cap i ens prediu que serà destruïda. Però ell és cec i, encara que expert en el crit i el presagi dels ocells, ignora la claror de les estrelles. Prou comprenem, tan bé com l'endevt, que cal sepultar i perdonar, que cal procurar complir la llei moral, entre els cadmeus tan escarnida. La llei moral, aquesta flameta, dèbil, vacil·lant, tanmateix inapagable. Mai no paràriem de mostrar el sacrifici de la princesa, la lliçó del seu alt exemple. Però, criminosa com és, estulta, turbulenta i rica de males riqueses, que Tebes no sigui, en càstig, destruïda. Perquè hi ha la font, el cel, el riu de tots, i pobres beocis que no en tenen gens la culpa.

Jo sóc d'una vella i cansada raça que ha peregrinat i ha escoltat. Alguns de la meua sang saben, antics senyors captaires, com és bo de reposar i acollir-se a l'ombra dels pòrtics de Tebes. Estrangers! Després del desert i de la set, una mà fallarga una conquilla plena de l'aigua de la ciutat. I, en beure, no preguntes si has d'agrair el benefici al seguidor d'Etèocles o al partidari del Promotor de baralles. Només desitges quedar-te i esborrar amb somnis la fatiga del camí.

I et plau, encara, quan et desvetlles, de conversar, d'hora baixa, amb Ismene, l'adolorada Eurídice i aquelles dues nodrisses, rivals de Iocasta en l'amor d'Edip, si f'avens a atorgar crèdit a una erudició mordaç. S'atansarà Creont, amb els seus consellers, i proferirà de tard en tard una sentència justa. Aconseguida la corona amb tants esforços, amb tants consells perversos, et trobes a la fi, desenganyat Creont, afanyant-te a fer, des del setial màgic, un bé ja inútil. La teua llei condemna la princesa, mata el teu fill Hèmon, enfonsarà —ho diu Tirèsias— Tebes. I tu no anheles ara sinó el que és convenient als súbdits, ets ben intencionat, voldries la pau i l'oblit dels odis. Tot, tot, excepte consentir a enterrar Polinices —escèptic com ets, sense cap amor per la glòria d'Etèocles—, simplement perquè et contemples heureu presoner del teu consell i presideixes una perillósíssima veritat oficial.

Murs del palau dels Labdàcides, boires de la caiguda de la tarda. Antígona ha marxat al suplici, seguida d'Eumolp, el geperut que potser coneix i practica ritus misteriosos del meu poble. Els dits de la princesa eren massa delicats per ala pols, tan aspra, i és versemblant de creure que algú la va ajudar en la seva pietat. Ens ho contaren Apoliodor i Pausànias, ho sentírem en rondar pels carrers i la plaça de Tebes? En tot cas, partiren junts, a llur destí, l'esclau i la dama. I la tristesa avança, amb la tenebra, cases i palau endins, mentre nosaltres, temerosos dels vaticinis de Tirèsias, dels triomfadors passos de

la fosca, preguem al déu secret del nostre culte, abans de dormir-nos de nou i qui sap si per sempre, per la vida i la grandesa de la ciutat.

B., 23 abril 1947.

PERSONATGES

Antígona.

Ismene.

Eurídice.

Euríganeia.

Astímedusa.

Etèocles.

Creont.

Tirèsias.

Eumolp.

Ènops.

Periclimen.

Deípilos.

Àstacos.

Missatger.

El cap dels guardes.

Geronts, guardes, guerrers.

Cortina baixada. El Pròleg surt i diu:

El Pròleg. —En altre temps el vostre amic, no acostumo de presentar-me ja davant vosaltres: no trobaré amb facilitat la meua antiga veu. Però no és tampoc, per sort, freqüent que un agosarat sense nom provi a desenrotllar de nou un tema exhaurit per Grècia. Demanaria perdó per a aquest atrevit, com abans s'estilava, si la seva folia mateixa no el disculpés. Aquest deure acomplert, he d'ajudar ara la vostra memòria amb una àrida exposició d'escola. Us suplico de dissimular aquesta nova impertinència de l'autor.

Recordareu que Laios, rei de Tebes, fill de Labdac, del llinatge de Cadmos, es casà amb Iocasta, germana de Creont. El matrimoni era estèril, i Laios desitjava vivament tenir descendència. Apol·lo, des del seu oracle de Delfos, li prohibí de satisfer aquest anhel: el fill que tingués el mataria i causaria la ruïna de Tebes. Laios, no fent cas de la predicció, engendra Edip i atreu així, damunt d'ell i la seva casa, l'odi del déu. Temorenc de la desgràcia que l'amenaça, el rei ordena a la fi d'abandonar el nascut al bosc i a la nit. Edip és, però, salvat i creix, vigorós i subtil, lluny de Tebes.

Un dia, trobant el pare desconegut en un camí, el mata, al llarg d'una baralla. Arribat a la ciutat d'origen i vencedor de l'Esfinx, devoradora d'homes, es casa, per consell de Creont, amb la reina vídua, la seva pròpia mare. Tenen fills: Antígona i Ismene, Etèocles i Polinices. Al cap de temps, és revelat, tanmateix, a Edip el seu doble crim. Iocasta es penja, el fill incestuós es treu els ulls. Reclòs en un racó del palau, sense amor, solitari, Edip, cansat de suportar els mals tractes d'Etèocles i de Polinices, maleeix els seus fills barons: d'ell heretaran, tan sols, la discòrdia i la guerra. Mort el pare, els dos germans, reis un any l'un, un any l'altre, segons pacte, de Tebes, es disputen el poder. Polinices és desposseït dels seus drets i es dirigeix, fugitiu, a Argos, on esdevé gendre d'Adrast, senyor de la vila. Planeja allí la seva venjança. Obté l'ajut del seu sogre i d'altres prínceps i camina amb un exèrcit contra Tebes. Envesteix amb sis campions les portes de la ciutat. Set guerrers cadmeus les defensen, entre ells Etèocles. Els dos germans es troben davant per davant, lluiten i es donen l'un a l'altre la mort. Caiguts sense descendència, Creont, el nou rei, mana honorar la memòria d'Etèocles i priva que Polinices, enemic de Tebes, trobi repòs segons els ritus. Qui desobeeixi aquest precepte perdrà la vida. Antígona, la germana, enterra de nits el cos mig menjat pels voltors. Descoberta, és condemnada per crim contra la ciutat. Tirèsias, l'endeví, intenta inútilment salvar-la.

Fins aquí, els fets. Escolteu ara, si voleu, les raons dels personatges.

(Se'n va.)

ACTE PRIMER

(Interior del palau dels Labdàcides, a Tebes. Parlen Eurídice, Euriganeia, Astimedusa i Eumolp.)

Astimedusa.—Diuen que Antígona ha vist Polinices per acabar la lluita.

Eumolp.—No sé si és veritat.

Euriganeia.—Molts guerrers han caigut. A Tebes no queden sinó mares i vells. Serem ara destruïts del tot.

Astimedusa.—Quines paraules! Els déus estimen Tebes i volen que sigui eterna.

Eumolp.—Apol·lo ens és advers des de fa anys.

Eurídice.—El seu odi no durarà sempre.

Euriganeia.—No ens atraurem l'Arquer. Veig arribar la ruïna de la ciutat.

Astimedusa.—Parles tenebrosament, com una Erínia.

Eurídice.—Ha perduts els fills a la guerra.

(Euriganeia plora.)

Astimedusa.—Però els teus i els meus viuen. I són tan joves!... No és tard per a salvar-nos.

Euriganeia.—Sí! Plorareu també els fills. Res no aturarà la ira de Polinices, el poder d'Adrast.

Eurídice.—La ciutat és morta als teus ulls, ho comprenc. El teu desesper endevina i desitja el mal que ens ha de venir.

Astimedusa.—El destí pot canviar.

Eumolp.—No feu massa cas de les prediccions. El mateix Tirèsias no encerta sempre.

Astimedusa.—Te'n rius de tot. Els déus et poden castigar.

Eumolp.—És improbable. No m'heu mirat mai bé?

Astimedusa.—Recorda que parles davant d'una princesa.

Eumolp.—La meva esquena ho recorda sempre. La meva llengua té menys memòria, sobretot quan us vol distreure, com ara.

Eurídice.—Ets ràpid a respondre. T'he de perdonar, perquè fas riure.

Eumolp.—Voldria no plorar tan sovint.

Eurídice.—Vulgues que Tebes s'alliberi dels argius.

Astimedusa.—La sort pot variar. No hi ha solament vells i dones, a la ciutat. No faltarà coratge per a defensar-la.

Eurídice.—El consell del meu marit és amb nosaltres. El valor d'Etèocles ens protegeix.

Eumolp.—Els moments són greus, però. Tirèsius ha advertit el rei d'esperar avui l'atac suprem de les forces enemigues. Podria ser la fi.

Astímedusa.—Insensata guerra que tanta destrucció ens portes! Insensata baralla entre germans!

Eumolp.—La nostra ciutat guerrejà sempre llargament, sense prudència. Oblidareu les generacions perdudes davant Platees?... Tebes és només un poble de pagesos beocis.

Eurídice.—Judiques com un habitant del Ceràmic.

Eumolp.—Sóc esclau i geperut a Tebes. Puc contemplar els fets sense passió.

Asímedusa.—Tu no tens res a perdre. Ningú no pensarà a fer-te mal. Si caus captiu, civertiràs els nous senyors i seràs ben tractat. Pots ser així espectador de la desgraci que arribi.

Euriganeia.—L'espasa d'Adrast ferirà els defensors! La flama cremarà la ciutat! Serem venudes als mercats de Micenes.

Eurídice.—Calla!

Euriganeia.—Els meus fills han mort. Els vostres també moriran. Les boques estrangeres profanaran la font de Dirce. La nostra grandesa passarà.

Eurídice.—Calla, t'ho mano!

Astímedusa.—El déu parla hostilment pels seus llavis. Ai, la nostra sang! Ai, si Antígona no ha convençut Polinices!

(Entra Etèocles.)

Etèocles.—Per què crideu? Per què heu de plorar sempre a crits?

Astímedusa.—Apo Ho ens anuncia desgràcies.

Etèocles.—Si arriben, les suportarem amb coratge.

Euriganeia.—Ai, casa de Cadmos!

Eurídice. — No escoltis els planys d'aquesta dona, príncep. Està enfollida per la mort dels fills.

Etèocles.—Eren joves i caigueren amb honor. No els oblidó.

Euriganeia.—L'hora dels Labdàcides s'apropa! Els precés d'Antígona no aturaran Polinices.

Etèocles.—Què parla d'Antígona?

Eurídice.—No facis cas d'aquesta dona. No sap el que diu.

Etèocles.—Què parla de la meua germana? Responen-me!

Eumolp.—Conten que ha vist Polinices perquè pari la lluita.

Etèocles.—La traïció ronda sempre el poder. (A Astímedusa.) Busca Antígona.

(Astimedusa surt.)

Eurídice.—No castiguis la teva germana.

Etèocles.—Jo sé el que em proposo.

Eurídice.—Recorda que és també germana de

Polinices. Hagi fet el que hagi fet, recorda això.

Etèocles.—No sóc ara el germà, sinó el rei. Em deu fidelitat. M'havia d'obeir.

Eumolp.—Mira...

Etèocles.—Calla quan els prínceps parlen.

Eurídice.—Si em vols escoltar...

(Entra Antígona.)

Etèocles.—No tinguis por. Sortiu ara.

(A Eumolp.) Que Creont vingui aquí de seguida.

(Eumolp surt.)

Euríganeia (anant-se'n amb Eurídice).—Tebes, ciutat de discòrdies! Dos germans es disputaven la corona, germans de pare i de mare. I tots els nostres moriren, a causa dels qui es disputaven la corona de la ciutat.

(Les dues dones surten.)

Etèocles.—Aquesta veu em fa estremir.

Antígona.—Té raó, si no ordeneu la pau. Què volies?

Etèocles.—Has vist Polinices?

Antígona.—Sí.

Etèocles.—És un crim contra la ciutat.

Antígona.—Què és la vostra guerra?

Etèocles.—Has parlat amb el meu enemic.

Antígona.—He parlat amb el meu germà.

Etèocles.—Has passat sense dir-me res al camp contrari.

Antígona.—Si t'hagués comunicat el meu propòsit, ho hauries impedit.

Etèocles. — Sí! Tebes sabrà ara que l'has traïda.

Antígona.—Quines grans paraules! Sabrà que he intentat salvar-la.

Etèocles.—T'has vist amb Polinices. Què sé jo el que li has revelat? No em puc ja fiar ni de tu.

(S'asseu, amb un gran gest de fatiga.)

Antígona.—Pobre petit germà, rei de Tebes!

Etèocles.—Sí, sóc rei, únic rei de Tebes. I no vull que em diguis «petit germà», amb llàstima.
(Transició.) Que cansat estic!

Antígona.—Petit germà! (S'atansa somrient i li passa la mà pel cabell.) Recordes?... Et portava a banyar a l'Ismenos, jo, la germana gran, i temia sempre que, jugant, t'ofeguessis. Et barallaves ja amb Polinices.

Etèocles.—Ell tenia la culpa. Tu, però, l'estimaves més.

Antígona.—He estimat igualment tots dos.

Etèocles.—Estimaves més Polinices.

Antígona.—Era el petit, però la mare et preferia. Ell no ho podia sofrir. Em feia pena.

Etèocles.—Sí, la mare m'estimava molt. Tenia les mans llargues, suaus... Fa anys que és morta.

Antígona.—No la pots quasi recordar.

Etèocles. — Recordo, en canvi, massa bé el pare. Ens maleí, ell, carregat de crims.

Antígona.—Era un cec sense pau. No fóreu pietosos amb Edip.

Etèocles.—No ho mereixia. El recordo amb horror.

Antígona.—No l'has vist plorar.

Etèocles.—Digué que ens partiríem la seva herència amb l'espasa. Ens hem de combatre ara fins a la mort.

Antígona. — La vostra ambició us perdé. Et dominava, a tu més que a Polinices.

Etèocles.—M'acuses i el defenses. L'estimes més, no ho neguis.

Antígona.—No havíeu de regnar un any l'un, un any l'altre? Has respectat el pacte?

Etèocles.—Si ho dius així, ell té raó. Jo no desitjava, però, tot el poder: molta gent odià de seguida Polinices. Els meus partidaris i la seva injustícia m'obligaren a actuar.

Antígona.—Ell té també partidaris, a la ciutat.

Etèocles.—Hi ha homes, per arreu, enemics de les lleis. Aquests són, a Tebes, els seus partidaris.

Antígona.—Ell pensa el mateix dels teus. Parleu igual, amb paraules contràries. No vindrà la pau.

Etèocles.—N'hi haurà, si Polinices es retira amb l'exèrcit argiu. Jo no l'odio. El rebria privadament

i l'abraçaria: no el veig des de fa temps, i havíem jugat junts, de petits. Iocasta fou també la seva mare. Jo no puc, però, com a príncep, parlamentar ni pactar amb l'enemic de Tebes, si no es sotmet abans al meu poder.

Antígona.—És inútil de suplicar a favor de la pau. Tebes ha de seguir el seu destí. Que no s'acompleixi el que la vella ens anunciava.

Etèocles.—Que cansat estic!

(Pausa. Entra Creont.)

Creont. — Príncep... Antígona... L'esclau m'ha trobat quan ja et buscava.

Etèocles.—Necessito el teu consell.

Antígona.—El seu consell!

Creont.—El tens sempre, però has de saber abans les darreres notícies. Adrast ha començat ja a atacar els murs. I estarem aquí, com dones? És hora de coratge, no de paraules. Seria llàstima que Adrast s'apoderés avui d'una ciutat tan antiga.

Etèocles.—Això no serà!

Creont. — Els carros retronquen entorn de la ciutat. Els renills dels cavalls es senten des de l'àgora. Les fletxes xiulen per damunt els murs. Els argius ataquen a la vegada les Set Portes.

Etèocles.—Correm! Aplegaré tots els homes i sortiré al camp.

Creont.—No. No arrisquis d'un cop la sort de la ciutat. Adrast ha encarregat, altrament, a set herois distints l'escomesa contra les Set Portes, una per cada heroi.

Etèocles.—Saps quins ha triat?

Creont.—Assenyala Pretos al seu gendre Tideu. Oposa-li un guerrer distingit.

Etèocles.—Ben pensat. Oposarem set guerrers als campions d'Adrast. Qui escolliries per a aquest portal?

Creont.—Melanip. És valent, d'antic llinatge.

Etèocles.—Sigui. Qui camina contra la porta Electra?

Creont.—Un gegant. Jura de cremar Tebes i vendre les dones al mercat de Micenes.

Etèocles.—Polifonies és de la seva mida. Qui ataca el pas de Tramuntana?

Creont.—Partenopeu, l'arcadi.

Etèocles.—Que Actor eviti la profanació de la tomba d'Amfion. Al portal d'Atena Onka?...

Creont.—Hipomedont, molt estimat d'Adrast.

Etèocles.—Hipèrbios defensarà la sagrada verge, i Megareu, el teu fill, Neïte. A qui han designat per a la porta següent?

Creont.—A Amfiarau, l'endeví.

Etèocles. — El destí obliga aquest home de costums pacífics a acceptar una lluita que, certament, avorreix. Nomeno Làstenes per a aquesta porta. El campió enemic de la darrera?... (Creont vacil·la lleugerament.) Parla.

Creont.—Polinices.

Antígona.—Qui dius?

Etèocles.—El meu germà?

Creont.—No, t'ho prego. No siguis tu qui defensi aquest pas.

Antígona.—Per què Etèocles?... Quin horror!

Creont.—No et puc aconsellar això.

Antígona. — Erínia d'Edip! Un germà lluitant contra l'altre!

Creont. — Fes-me cas. Que ningú no digui: «Creont aconsellà la impietat». Et sentiràs cridar: «Covard!». T'assenyalaran amb el dit i et cridaran «covard», pels carrers. José, però, que no ets covard, tothom sap que no ho ets. Lluitaries amb Polinices, si no fos pel meu consell. No combatis contra la teva sang!

Antígona.—Calla! Etèocles no ha parlat encara.

Creont.—Ajuda'm, Antígona. (A Etèocles.) Escolta-la, si no em vols escoltar. No lluitis davant el setè portal!

Etèocles (esclatant).—Qui m'ho privarà? Qui em cridarà «covard»? Anem! Sento ja des d'aquí el soroll de les espases.

Antígona.—Atura't, Etèocles! Vols que el nostre llinatge acabi avui?

Etèocles.—No em pots retenir. He de seguir el meu deure de rei. (A Creont.) Si moro, protegeix les meves germanes.

Creont.—Les estimo com si em fossin filles.

(Surten.)

Antígona.—Els déus extingiran avui la nostra raça! Ai, per què he vist la llum? Qui fos cec, com el pare, per no veure aquest dia! Qui hagués mort, com la mare, per no viure aquest dia!

(Llarga pausa musical. Entra Astimedusa.)

Astimedusa.—La lluita s'ha generalitzat a l'entorn de Tebes i ens és favorable, per ara... Plores, Antígona?

Antígona.—No és res... Véns de veure el combat?

Astimedusa.—De lluny: el perill obliga a recular. El gegant que ataca la porta Electra espanta de veritat. L'odio, perquè prometé d'esclavitzar-nos.

(Entra Eurídice.)

Eurídice.—Parleu del gegant? Un llamp l'ha ferit, jo ho he vist. El pas de Tramuntana està també lliure.

Astímedusa.—Sàpigues que han defensat amb èxit la sagrada Onka.

Eurídice.—Tebes no serà ja presa! Hi ha pau davant Neïte.

Astímedusa.—Làstenes pot reposar: l'adversari pertany al regne dels morts.

(Pausa musical. Entra Ismene.)

Ismene.—Quant neguit, Antígona! Melanip ara queia, amb l'enemic La calma s'havia restablert aleshores als altres portals, excepte al setè.

Antígona (anhelosament).—Què hi passava?

Ismene. — Dos guerrers lluitaven sense repòs, coberts de ferides. La sang impedia que els reconeguessin. Ningú no sabia ni endevinava qui eren, al meu costat. Un mateix bassalot de sang els ha engolits a la fi.

Antígona. — Ai, Ismene, missatgera de mort! Has vist com morien els nostres germans, fills d'Edip!

Ismene.—Ai, els meus ulls que ho han vist, la boca que ho ha contat!

Eurídice.—Que aquest dia arribés per a Tebes! Que aquesta sang es vessés sota la indiferència del sol!

Astímedusa.—Prínceps, jo us he criat, us he fet de mare. Poguessin els meus anys redimir la vostra joventut!

Antígona.—Avanceu junts per ribes llunyanes, a través d'un mateix riu de sang.

Ismene.—Germans de pare i de mare, últims del llinatge de Laios: els meus ulls han vist el vostre crim!

Eurídice.—Sota el cel indiferent, sota la crueltat de la llum jeuen uns cossos sense vida. Unes ombres entenebreixen les aigües negres.

Astímedusa. — El sacrifici d'una vella, qui el voldria? Prínceps que he criat, fills de llinatge: ningú no us retornarà de les ribes dels morts!

(Entra Eumolp.)

Eumolp. — No he de donar la notícia: comprenc pel vostre plany que sabeu ja la mort del rei. Tebes és lliure. Adrast ha fugit. Els vaticinis de destrucció no s'han realitzat del tot. Et saludo, Eurídice, reina.

Eurídice.—Creont és rei?

Eumolp.—La seva paraula, que era consell, és ara llei.

Eurídice.—On deixaves el meu marit?

Eumolp. — Arribarà de seguida. Ha parlat ja cinc vegades al poble. No pot trigar.

(Les dones continuen la lamentació.)

Antígona. —Polinices, sembrador de baralles: la teva vida s'ha extingit en una lluita cruel.

Ismene.—Prop d'on jugaves de petit amb el teu germà. Prop de la font on jugàveu de petits.

Astimedusa.—Altres aigües us banyen, que no les sagrades de Dirce ni les clares de l'Ismenos, fecundadores de la terra tebana. Prínceps, els meus fills: la meva vellesa us sobreviu!

Antígona.—I ploraré per sempre, ploraré per sempre la sang d'Edip el pare, sang de Cadmos, sang vessada d'Etèocles i la teva, Polinices.

(Entra Creont, voltat de geronts, de guerrers i de poble.)

Creont.—Eurídice, estimades filles... Som lliures per l'esforç d'Etèocles: ploreu el rei. No lamenteu, en canvi, la mort del maleït enemic de Tebes, odiós als divins protectors de la ciutat... Oh, el poder, Eurídice! Quin pes per a les meves velles mans! Em dec, però, al benestar del meu poble... Cal ara preparar els funerals d'Etèocles, uns funerals dignes d'ell i de la raça de Cadmos. I mano també que Polinices sigui exposat nu als ocells i a la nit.

Antígona.—Oh, això no!

Ismene.—No, t'ho prego. Això no!

Creont. — Per què no, Ismene? Per què no, Antígona? Han de dormir a la mateixa tomba el promotor de baralles i el príncep de l'autèntica glòria? He parlat, i la meva paraula és ara llei: Polinices, enemic de Tebes, serà ofert a la fam dels gossos i dels voltors. Qui intenti enterrar-lo serà privat del sol i morirà lentament en una cova. I ara, vells i poble de Cadmos, honoreu amb mi el nom d'Etèocles.

(S'eleva un cant funerari que exalça les glòries d'Etèocles i dels antics Labdàcides. Ismene i Astimedusa s'hi afegeixen. A poc a poc, l'escena es buida. Queda Antígona sola.)

Antígona (lentament).—Polinices, fill d'Edip, el meu germà...

(Plora en silenci.)

Teló Pausat

ACTE SEGON

Part Primera

(Erm als voltants de Tebes. Al fons, el cos abandonat de Polinices. Llums llunyanes de les guardes que vigilen l'acompliment de la interdicció de Creont. Nit de tempesta. Entren Tirèsias i Eumolp.)

Tirèsias.—Per on guies els meus passos?

Eumolp.—Per un lloc desolat, a través d'una nit fosca.

Tirèsias.—No vius en la meva nit, a la tenebra poblada tan sols pels crits dels ocells i la maledicció divina. El meu do és ben miserable. He d'escoltar i revelar tothora les calamitats dels altres.

Eumolp.—Ets temut dels prínceps.

Tirèsias.—M'odien. Els meu auguris harmonitzen rares vegades amb el que volen.

Eumolp.—El diner interpreta sovint millor que les teves orelles.

Tirèsias.—Sóc cec, però el meu braç és encara potent, sacrilegi La teva llengua és una serp.

Eumolp.—Fujo. No m'agraden els cops a les palpentes.

(S'aparta unes passes.)

Tirèsias.—Té! Que la meva ira t'aconsegueixi. Callés per sempre, el teu verí... T'he tocat? Respon!... Contesta'm, contesta'm! On ets? No em deixis en la meva nit!... Digues on ets...

Eumolp.—Al teu costat. Ni això no pots endevinar?

Tirèsias.—Ets pervers, però et necessito. La meva filla m'ha deixat. M'he de fiar ara de tu.

Eumolp.—Tolera, doncs, que parli com vulgui. No et llegeixo bé el vol dels ocells, les carns de les víctimes? No et condueixo fidelment pels camins?

Tirèsias.—Camins d'una vellesa trista. Anuncio a la força la desgràcia dels altres. No sé res de mi.

Eumolp.—Els déus perden els qui estimen.

Tirèsias.—Servir-los és el meu únic consol.

Eumolp.—I el diner dels prínceps. Confessa-ho sense enuig.

Tirèsias.—Alguna llum ha de penetrar la meva tenebra... Quina horrible olor és aquesta?

Eumolp.—El cos de Polinices. Som al seu davant.

Tirèsias.—Per què m'hi portes? Una llei no el priva de la pietat dels plors i de la tomba? No tems que els guardes ens descobreixin?

Eumolp.—Han buscat refugi contra la corrupció i la tempesta. No s'atrevirien, d'altra banda, a fer res contra Tirèsias.

Tirèsias.—No vull, ni de lluny, transgredir la llei de Creont.

Eumolp.—T'ho demano, potser? Et dic d'enterrar Polinices o d'honorar-lo?

Tirèsias.—Desgraciat fill de reis!... Què et proposes?

Eumolp.—Desitjo, al contrari, que la teva autoritat m'ajudi a convèncer Antígona. Ella vol donar la pau a aquest cos, segons els ritus.

Tirèsias.—Com gosa desobeir Creont? Polinices era l'enemic de Tebes.

Eumolp.—Per a Antígona era sols el seu germà. El vol enterrar aquesta nit. És obstinada, i temo per ella. Les meves reflexions no han pogut dissuadir-la. Potser tu podràs.

Tirèsias.—No puc res contra l'insensat senti ment d'una dona. Deixa que la pietat es recolzi, un cop més, en el crim. Plou, i els meus anys vacil·len. Torna'm al meu repòs.

Eumolp.—Quin violent torb! Els voltors no abandonen, tanmateix, la presa.

Tirèsias.—Guia'm a la meva solitud.

Eumolp.—Com s'acarnissen damunt Polinices! Devoren amb presses. Arriben als ossos: no sents el soroll? La carn penja dels becs massa plens.

Tirèsias.—Anem! Imatges d'espant manen ja en la meva tenebra. Com criden aquests ocells enmig del tro! Quan descansaré? He d'escoltar novament les veus de la fosca?

Eumolp.—Què endevines enllà del temps?

Tirèsias.—Ai, aquesta sang! Qui pot penetrar les intencions dels déus? Polinices fou culpable, és cert, però és també un crim als ulls divins no perdonar els vençuts després de la mort. I una llei inviolable defensa aquest crim! Aquesta sang perdrà Tebes.

Eumolp.—La visió em commou.

Tirèsias.—Els sofriments de Tebes no acabaran, perquè es avorrible no haver enterrat aquest cos. Però la llei ho interdiu: s'ha d'acomplir. Apartem-nos ja del llamp i dels ocells fatídics.

(Entren Antígona, Ismene i Euriganeia.,)

Antígona.—Els ocells i l'olor avisen on és el cos. Ara, torneu-vos-en.

Ismene.—Vull seguir la teva sort.

Euriganeia.—He perdut els meus fills. Sóc com morta. Us he criat. Deixa'm quedar.

Ismene.—Sóc la seva germana i la teva. El que facis, faré.

Euriganeia.—Desitjo reunir-me amb unes ombres. Res no pot augmentar el meu dolor.

Eumolp (a Tirèsias).—Vet aquí Antígona, amb la germana i Euriganeia.

Antígona.—Qui parla en la nit?

Tirèsias.—Tirèsias. Per què torbeu les veus del cel?

Ismene (a part).—L'endeví! Aquest vell m'horroritza. Em recorda Edip.

Tirèsias.—No em responeu? Què veniu a fer, sota la tempesta?

Antígona.—Vinc a enterrar un cos. El de Polinices, el meu germà.

Tirèsias.—I has disposat que aquestes t'acompanyin?

Antígona.—No. Els manava de tornar-se'n.

Tirèsias.—Desconeixes la llei? Polinices intentà destruir Tebes.

Antígona.—Perdé. Si hagués guanyat, seria ara, a totes les boques, un príncep admirable.

Tirèsias.—Conduí estrangers contra la pàtria.

Antígona.—Fou desposseït del seu dret. Això explica el seu odi.

Tirèsias.—Acuses Etèocles?

Antígona.—Tothom el lloa. A aquest, en canvi, ningú no el plora.

Tirèsias.—Etèocles salvà Tebes.

Antígona.—Qui lamentarà més que jo la seva pèrdua? Era gran al consell i a la guerra. Però Polinices era també el meu germà, el fill petit de Iocasta.

Tirèsias.—Destructor de la pau!

Antígona.—Si hagués vençut, l'honoraríeu ara com al seu restaurador. Únicament jo ploraria Etèocles.

Eumolp.—És inútil de retreure els efectes coneguts de l'èxit.

Antígona.—Ets també aquí?

Eumolp.—Per accomplir el que m'ordenis i escoltar-vos, sota la tempesta.

Antígona.—Ets lliure d'anar-te'n.

Eumolp.—No puc abandonar el vell ni a tu. Si véns, et mostraré el camí de tornada.

Antígona.—El conec. Em quedo.

Tirèsias.—No respectaràs la llei?

Antígona.—Em dec primer a les lleis eternes.

Tirèsias.—El teu rang no evitarà el càstig.

Antígona.—Ja ho sé. Ni ho pretenc. No temo la mort. He estat sempre voltada de mort. He sabut des de sempre que no envelliria, que no coneixeria l'amor d'un marit i dels fills. Camino inexorablement a l'ombra. La maledicció d'una raça plana damunt meu.

Tirèsias.—Arrossegars Ismene en la teva caiguda?

Antígona. — No és un infant. Sap el que li convé.

Ismene.—Si! La nit m'espanta, aquesta nit del tro, plena de terrors. No vull quedar, però, l'última del nostre llinatge. Si hem de morir, morirem juntes.

Antígona.—Mira el que fas. No te'n penedeixis, després.

Ismene. — Ai, germana! Les ales dels voltors freguen el meu rostre! No reconec Polinices, en aquest cos podrit. No puc suportar aquesta visió.

Antígona.—Per què no te'n tornes? Ningú no t'ho priva.

Ismene.—Per què no reflexiones de nou el que vas a fer?

Antígona.—Tot està pensat.

Ismene.—Escolta el meu prec, Antígona. Escolta, una vegada més, el meu prec. És terrible fer-se culpable de sacrilegi contra la ciutat.

Antígona.—Vacil·les ara. Semblaves decidida...

Ismene.—Defalleixo davant la tempesta i la nit, davant l'olor repugnant d'aquest cos, davant aquests ocells carnissers...

Antígona.—Retorna al palau, amb Euriganeia.

Euriganeia.—T'he de deixar?

Tirèsias.—Anem també nosaltres. Hem parlat prou.

Eumolp.—Jo em quedo.

Antígona.—Tu?

Eumolp.—T'ajudaré.

Tirèsias.—No em pots deixar en la meva nit.

Eumolp.—Ajunta't amb les dones.

Ismene (a part).—M'espanta. Sembla Edip cec. El prefereixo, però, als horrors d'ara.

Antígona (a Eumolp).—Saps el que t'espera, si ens descobreixen?

Eumolp.—Sí.

Antígona.—No, no puc acceptar el teu sacrifici.

Eumolp.—Qui em plorarà? Tan sols tu fores bona per a mi.

Antígona.—Et tenia a la vora i t'ignorava. Vine, espanta els ocells. Serem ara tres en una solitud.

Ismene.—No puc, trista poruga, ni violar la llei ni triomfar dels meus temors.

Euriganeia.—M'he de resignar a viure.

Tirèsias.—Advertiré Creont dels meus presagis.

(Els tres darrers surten.)

Antígona.—El vent allunya la pluja. Les estrelles miren amorosament tota la nit. Semblen els ulls de Iocasta, semblen els ulls dolços de Iocasta, innombrables i potents, que ens esguarden des del misteri. Ella preferia Etèocles, però aquest cos és, tanmateix, el del seu fill, Polinices, el seu fill petit. Saps?... Jo el vestia i el despullava, de menut, i el bressolava com una nina. M'agafava les trenes i em feia mal... Allunya els ocells, allunya els ocells malignes!... La nit passa de pressa. Tebes aviat despertarà... Ulls de Iocasta, no mireu ara! Que la terra colgui aquests trossos! On és la teva bellesa, Polinices, el més estimat de tots els joves de Tebes? On és la teva gentilesa, príncep, causant de baralles, mal aconsellat?... Que els ritus t'atorguin el repòs, que aquesta mare t'aculli! Besa en l'ombra els ulls dolços de Iocasta!...

Una veu (des de dintre).—Qui es plany aquí?

Eumolp.— Els guardes s'han desvetllat i ens volten. Fuig, Antígona!

Antígona.—Tant se val. Ja és tard. Seguiré el meu destí.

Eumolp.—Corre! Et guiaré. Ni l'indret ni la nit no tenen secrets per a mi. Salva't!

(Entren uns guardes.)

El cap.—Qui es mou en la fosca? Sigueu qui sigueu, no defugireu la vigilància del rei. (Reconeixent la princesa.) Antígona! (Vacil·la, però es refà de seguida.) Vine amb mi davant Creont.

Teló

Part Segona

(Interior del palau dels Labdàcides, a Tebes. Parlen Creont, Ènops, Periclimen, Deípilos i Àstacos.)

Creont.—La meva sang, la voluntat d'Etèocles i els vostres vots m'elevaren amb triple majestat a aquesta magistratura. M'ajudareu a governar ara amb el vostre consell.

Ènops.—La teva prudència no el necessita.

Deípilos. — Intentes aviat fer-te amic de les orelles reials.

Ènops. — M'atribueixes els teus designis. No aconseguiràs humiliar-me davant el príncep.

Creont.—Pau! L'hora de la lluita és passada. Desterraré el culpable de fomentar divergències contràries a la unió i al ressorgiment de la ciutat.

Periclimen.—Escoltem de tu sentències justes.

Creont.—Us conec i em coneixeu. Necessito de l'esforç de tots per a refer Tebes.

Periclimen.—Comptes amb el nostre ajut. Ens pots manar.

Astacos.—El meu fill Melanip caigué defensant una de les portes. Aquesta sang parla per mi.

Creont. — Ets ben bé un veterà de Platees. Hem enterrat Melanip al costat d'Etèocles.

Astacos.—El soldat reposa prop del capità: no podia esperar millor llit de mort. Que la memòria d'Etèocles salvi per sempre la seva!

Creont.—Puguin els teus fills continuar el teu nom i la glòria de Melanip!... Parla, Deípilos.

Deípilos.—Les paraules que escolto ofeguen la meva veu. Demà, però, menjarem?

Ènops.—El teu esperit no imita certament el vol de l'àguila. Hem de deliberar avui sobre això?

Deípilos.—Tebes té fam tots els dies. L'exèrcit argiu tallà les oliveres de la plana. La ciutat ha sofert el foc i la destrucció de la guerra. No hem cultivat el camp des de fa temps: aquest hivern no tindrem blat. De què menjarem?

Ènops.—Per què preguntes? Soluciona!

Creont.—Pau! Que difícil és conviure a Tebes! Tens raó, Deípilos. Examinarem demà aquests problemes davant tots els geronts. Honorem avui els caiguts.

(Entra Eurídice.)

Eurídice. — No he de torbar el consell dels homes. No puc suportar, tanmateix, la solitud.

Creont.—Què et turmenta?

Eurídice.—No he temut mai, com saps, particularment els déus. No sóc, per sort, com Tirèsias o Euriganeia, afavorits per Apol·lo. Temo ara, però, la desgràcia. Per què hauré deixat el meu palau?...

Sento en la nit els passos vacil·lants d'Edip, veig l'ombra sangonosa de Laios, rebo la mirada de Iocasta en la fosca... Quina raça, aquests Labdàcides!

Creont.—No usurpem cap dret, tranquil·litza't. Porto la pau a Tebes i refaré la seva riquesa. Casaré, altrament, el nostre fill Hèmon amb Antígona.

Eurídice.—Emparentarem de nou amb aquesta família? La desgràcia és certa!

(Entren Tirèsias i Ismene.)

Tirèsias.—Duc al rei auguris de dolor. Molt dolor esdevindrà, si no enterres aquell cos. Creont (a parí).—L'endeví ja amenaça... I l'he de respectar. Que durs són els deures de rei!

Tirèsias.—Si l'enterres, afavoriràs la pau i l'oblit dels odis. Si no ho fas, tem els déus! Creont (a part).—Crida així durant anys i no s'ha cansat encara... (Alt, a Tirèsias.) No puc escarnir la memòria dels caiguts per Tebes, Tirèsias: pregunta els meus consellers. No puc transformar tampoc en un amor únic les innombrables rancúnies que agiten la ciutat. He d'enutjar ara els déus o els lleials a Etèocles. És millor d'atraure's els déus, però és més just d'acontentar els servidors fidels de Tebes. No donaré la pau a Polinices.

Tirèsias.—Aquesta sang caurà damunt la teva casa. Escolta la meva veu!

Eurídice.—Escolta-la! Ja no reposo.

Creont.—És inútil. He parlat.

(Entra un missatger.)

Missatger.—Un nou tumult es desvetlla a Tebes. Antígona, ajudada d'Eumolp, cobria de terra el cos de Polinices. Els teus guardes els han sorpresos.

Veus (dintre).—Antígona, Antígona!

Missatger.—El poble ha sabut de seguida la nova i demana que els perdonis. Volta amb torxes el palau.

Veus (dintre).—Antígona!

Missatger.—Vet aquí els culpables.

(Entren Antígona i Eumolp, enmig de guardes. El missatger surí.)

Creont (a Antígona). — Acosta't. (Antígona arriba davant el rei.) Per què has fet això?

Antígona.—No m'he de defensar. Accepto el càstig. Intercedeixo tan sols a favor d'Eumolp, que m'obeí.

Eumolp.—No, t'ho prego. M'allibero finalment dels vostres cops i de les vostres rialles. Sé tots els noms que amaguen la solitud de l'home. No he d'aprendre res més.

Tirèsias.—Quedo perdut en la meva tenebra! Creont (a Antígona).

—T'has alçat sempre en contra meu, has dubtat sempre del meu afecte. M'odies.

Antígona.—Ja no. Els teus consells foren, tanmateix, fatals a la meva casa. Ara ja ets rei: pots descansar.

Creont.—L'altivesa de la teva raça tiranitza la teva raó. Els Labdàcides no teniu mesura.

Antígona. — No hem pogut mai viure humanament.

Ismene. — Aniré amb tu, Antígona! Què faria sense tu?

Antígona. — Oblidaràs, Ismene, pobra espantadissa. Queda't. No et vull ara al meu costat.

Creont.—Et destinava al meu fill: t'he de lliurar amb dolor a la mort. Sigui!

Veus (dintre).—Antígona!

Tirèsias.—No sents la revolta, rei? El teu consell ha perdut els Labdàcides. La teva llei enfonsarà Tebes!

Eurídice.—Tingues llàstima d'Antígona!

Ismene.—Compadeix-te de nosaltres!

Veus (dintre).—Antígona, Antígona!

(Creont vacil·la.)

Creont (als consellers).—Què aconselleu?...

Deípilos. — No pots exceptuar ningú d'obeir les lleis.

Astacos.—Honora la voluntat dels caiguts per Tebes.

Periclimen.—No salvaràs aquesta dona.

Veus (dintre).—Antígona!

Ènops.—No et pots sentir misericordiós amb qui atrau contra tu els partidaris de Polinices.

Antígona (amb un gran crit). — Tan sols tu gosaries acusar-me d'aquest crim! Sóc neta d'aquesta culpa. La meva sang m'ordenava arrencar aquell cos de la fam dels voltors, però no pertorbaré la pau de Tebes, tan necessària! (A Tirèsias.) Que les teves prediccions no s'acompleixin! (Es dirigeix a poc a poc al fons de l'escena, de cara a l'àgora. Les veus de fora van cessant. Antígona parla al poble.) Torna a les cases, poble de Cadmos! Moro justament i amb alegria. Privada de la llum, en la meva espera lenta, et recordaré fins a l'última hora. Recordaré els camps de Tebes, la font de Dirce, aquest cel tan blau... Que la maledicció acabi amb mi! Honora, poble, el teu príncep i oblida el que et divideix. Treballa, unit i en pau, per la grandesa de la ciutat.

(Retorna i camina amb Eumolp, enmig de guardes, al seu destí. Les veus comencen de nou, però ara sense ira, amb molta tristesa:)

Veus (dintre).—Antígona, Antígona!

Teló Pausat

B., 1-8 març 1939.

SALVADOR ESPRIU i CASTELLÓ (Santa Coloma de Farners, 10 de juliol de 1913 – Barcelona, 22 de febrer de 1985) fou un poeta, dramaturg i novel·lista català, considerat un dels renovadors, juntament amb Josep Pla i Josep Maria de Sagarra i de Castellarnau, de la prosa catalana de les fórmules noucentistes.

La producció literària d'Espriu és extensa, però cal destacar els llibres de poemes *El cementiri de Sinera*, *El caminant i el mur* i *La pell de brau*, probablement la seva obra més coneguda, en què desenvolupa la visió de la problemàtica històrica, moral i social d'Espanya. Al llarg de la seva obra poètica (d'estil modernista), Espriu desenvolupa un món propi, identificat amb "Sinera", que és el nom d'Arenys llegit al revés. *Primera història d'Esther* és la seva primera obra dramàtica, qualificada per l'autor com una "improvisació per a titelles", pel seu caràcter grotesc. Més tard va escriure *Una altra Fedra, si us plau*, a petició de l'actriu Núria Espert.

Les musicacions de poemes seus fetes per Raimon han contribuït molt a difondre la seva obra. Cal remarcar les *Cançons de la roda del temps* i el poema *He mirat aquesta terra*, magnífica contemplació de Catalunya mitjançant el paisatge d'Arenys de Mar. El 2013, centenari del seu naixement, es celebra a Catalunya l'Any Espriu, amb diversos actes commemoratius i reivindicatius de la seva figura.